ՆԱԽԱԳԻԾ

Կ-361[19]-23.08.2022-ՊԻ-011

Երկրորդ ընթերցում

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՕՐԵՆՔԸ
«ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՄԲ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՕՐԵՆՔՈՒՄ ԼՐԱՑՈՒՄ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հոդված 1. «Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների մասին» 2001 թվականի հոկտեմբերի 24-ի ՀՕ-252 օրենքի 43-րդ հոդվածը լրացնել նոր 5-րդ մասով՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«5. Ընկերության գործադիր մարմնի ղեկավարը, կոլեգիալ գործադիր մարմնի անդամները «Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» օրենքով սահմանված դեպքում ներկայացնում են գույքի, եկամուտների, շահերի և ծախսերի հայտարարագիր:»:

Հոդված 2. Եզրափակիչ մաս

Սույն օրենքն ուժի մեջ է մտնում 2024 թվականի հունվարի 1-ից:

ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄ
«ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՕՐԵՆՔՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՕՐԵՆՔԻ ԵՎ ՀԱՐԱԿԻՑ ՕՐԵՆՔՆԵՐԻ ՆԱԽԱԳԾԵՐԻ

1. Իրավական ակտի ընդունման անհրաժեշտությունը

«Հանրային ծառայության մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի նախագծի և հարակից իրավական ակտերի նախագծերի (այսուհետ նաև՝ Նախագծերի փաթեթ) ընդունման անհրաժեշտությունը պայմանավորված է Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ նախատեսված՝ հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների շահերի բախման, անհամատեղելիության պահանջների

և նվերների ինստիտուտի վերաբերյալ առկա օրենսդրական կարգավորումների կատարելագործման, ինչպես նաև ՀՀ ստանձնած միջազգային պարտավորությունների (ի թիվս այլոց՝ Եվրոպայի խորհրդի Կոռուպցիայի դեմ պայքարող պետությունների խմբի (ԳՐԵԿՈ) «Կոռուպցիայի կանխարգելումը պատգամավորների, դատավորների և դատախազների շրջանում» վերտառությամբ 2016 թվականի փետրվարի 25-ին հրապարակված թիվ Greco Eval IV Rep (2015) 1E[1] (գնահատման զեկույց) և 2021 թվականի սեպտեմբերի 22-ին հրապարակված թիվ GrecoRC4(2021)15[2] (համապատասխանության զեկույց) զեկույցների հանձնարարականներ) կատարումն ապահովելու անհրաժեշտությամբ:

2. Կապը ռազմավարական փաստաթղթերի հետ. Հայաստանի վերափոխման ռազմավարություն 2050, Կառավարության 2021-2026թթ. ծրագիր, Հայաստանի Հանրապետության հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման 2019-2022 թվականների միջոցառումների ծրագիր

Նախագծերի ընդունման անհրաժեշտությունը պայմանավորված է Հայաստանի վերափոխման ռազմավարությամբ (2050), որի հիմնական նպատակներից մեկը պետական մարմինների գործունեությունը ավելի թափանցիկ, արդյունավետ, վերահսկելի և մասնակցային, ինչպես նաև, բարեվարքության նորմերին համապատասխանող, պատասխանատու և արհեստավարժ հանրային ծառայողներ ունենալն է: Նախագծերի ընդունման անհրաժեշտությունը պայմանավորված է նաև Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2019 թվականի հոկտեմբերի 3-ի «Հայաստանի Հանրապետության հակակոռուպցիոն ռազմավարությունը և դրա իրականացման

[1] Greco Eval IV Rep (2015) 1E, Evaluation Report (4th Evaluation Round) https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c2bd8

[2] GrecoRC4(2021)15, Interim Compliance Report (4th Evaluation Round) https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/1680a3fcad

2019-2022 թվականների միջոցառումների ծրագիրը հաստատելու մասին» N 1332-Ն որոշման (այսուհետ՝ Հակակոռուպցիոն ռազմավարություն) միջոցառումների ծրագրի 7-րդ, 17-րդ և 18-րդ կետերի կարգավորումներով, որոնցով նախատեսվում է համապատասխանաբար հստակեցնել հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների անհամատեղելիության պահանջները, հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների՝ առևտրային կազմակերպությունների կանոնադրական կապիտալում մասնակցություն (բաժնեմաս, բաժնետոմս, փայ) ունենալու դեպքում այն հավատարմագրային կառավարման հանձնելու մեխանիզմները, կատարելագործել նվերների ինստիտուտը, պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններում նշանակել հակակոռուպցիոն ծրագրերի պատասխանատուներ և ամրագրել վերջիններիս գործառույթները:

Միաժամանակ, Կառավարության 2021 թվականի նոյեմբերի 18-ի «Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2021-2026 թվականների գործունեության միջոցառումների ծրագիրը հաստատելու մասին» N 1902-Լ որոշման հավելվածի 1-ի 16-րդ՝ «Կոռուպցիայի դեմ պայքարը» նպատակի 16.3-րդ միջոցառմամբ նախատեսվում է մշակել «Հանրային ծառայության մասին» օրենքում (այսուհետ նաև՝ Օրենք) համապատասխան փոփոխություններ իրականացնելու վերաբերյալ նախագիծ, որն ուղղված կլինի միջազգային փորձի հիման վրա շահերի բախման, այլ սահմանափակումների վերաբերյալ կարգավորումների հստակեցմանը, ինչպես նաև անհամատեղելիության պահանջների վերաբերյալ օրենսդրական դրույթների կատարելագործմանը, իսկ նույն նպատակի 16.4-րդ միջոցառմամբ նախատեսվում է հստակեցնել նվերներ ընդունելու արգելքին առնչվող կարգավորումները, Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովին վերապահել նվերներ ընդունելու արգելքի պահպանմանը հետևելու, նվերների ռեեստրի վարման, նվերների գրանցման և հաշվառման կարգը սահմանելու գործառույթներ, և ընդունված օրենքների հիման վրա ներդնել նվերների ռեեստր, որի արդյունքում հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների կողմից ստացված նվերների հաշվառումը և

օրենքով սահմանված մյուս գործընթացները կիրականացվեն միասնական մեթոդաբանությամբ և կապահովվեն արդյունավետ վերահսկողության մեխանիզմներ:

3. Ընթացիկ իրավիճակը և խնդիրները

Հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձի և հանրային ծառայողի կողմից նվերներ ընդունելու սահմանափակումները

ԳՐԵԿՈ-ի կողմից իր 69-րդ լիագումար նիստում ընդունվել է Գնահատման չորրորդ փուլի՝ Հայաստանի վերաբերյալ զեկույցը, որը հրապարակվել է 2016 թվականի փետրվարի 25-ին՝ Հայաստանի կողմից թույտվություն ստացվելուց հետո (Greco Eval IV Rep (2015) 1E [ԳՐԵԿՈ-ի գնահատման IV զեկույց (2015) 1E]): Զեկույցում ԳՐԵԿՈ-ի կողմից ներկայացվել է 18 հանձնարարական, որոնք վերաբերում են պատգամավորների, դատավորների և դատախազների շրջանում կոռուպցիայի կանխարգելմանը:

Զեկույցում անդրադառնալով հանրային պաշտող զբաղեցնող անձանց կողմից նվերներ ընդունելու արգելքի վերաբերյալ գործող կարգավորումներին՝ ԳՐԵԿՈ-ն նշել է, որ «Հանրային ծառայության մասին» օրենքով նախատեսված նվերների վերաբերյալ կանոնները, որոնք վերաբերում են ինչպես խորհրդարանի անդամներին, այնպես էլ այլ հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողներին, վերանայման կարիք ունեն:

Մասնավորապես, ԳՐԵԿՈ-ն անբավարար է գնահատել ստացված նվերները բացահայտելու վերաբերյալ համընդհանուր պարտականության բացակայությունը (բացի եկամուտների տարեկան հայտարարագրեր ներկայացնելու ընդհանուր պահանջից, որը հստակորեն չի սահմանում նվերների կամ այլ օգուտների տեսակները):

Միաժամանակ, ԳՐԵԿՈ-ն արձանագրել է, որ նվերների վերաբերյալ գոյություն ունեցող արգելքներն ու կանոնակարգերը չեն ընդգրկում հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների հետ փոխկապակցված անձանց շրջանակը: Սահմանված կարգավորումների հնարավոր շրջանցումները

կանխելու նպատակով անհրաժեշտ է, որ դրանք տարածվեն նաև հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների հետ փոխկապակցված անձանց տրված կամ առաջարկվող այն նվերների վրա, որոնք կապված են պաշտոնատար անձի պարտականությունների կատարման հետ:

ԳՐԵԿՈ-ն ընդգծել է նաև «նվեր» հասկացության բովանդակությունը հստակեցնելու անհրաժեշտությունը, նշելով, որ գործող կարգավորումներից հասկանալի չէ՝ այդ հասկացությունը վերաբերում է միայն նյութակա՞ն օբյեկտներին, թե՞ այն բավականին լայն է և կարող է ընդգրկել նաև այլ առավելությունները, ինչպիսիք են՝ հյուրասիրությունը, անվճար ճանապարհորդությունը, երրորդ անձանց կողմից տրամադրվող կացարանը, մշակութային և սպորտային միջոցառումների հրավերները և այլն:

Ըստ ԳՐԵԿՈ-ի՝ սահմանված կարգավորումները պարունակում են պարզաբանման կարիք ունեցող մի շարք հասկացություններ, մասնավորապես, «առավելություն, որը ողջամտորեն չէր տրամադրվի պաշտոն չզբաղեցնող անձի», կամ «բարեկամից ստացված նվերները, եթե նվերն էությամբ և չափով ողջամտորեն համապատասխանում է միմյանց միջև հարաբերությունների բնույթին» «բացառությամբ մերձավոր ազգականից ստացված նվերների», «պետական կամ պաշտոնական այցերի կամ միջոցառումների ժամանակ տրվող նվերները կամ կազմակերպվող հյուրասիրությունը» հասկացությունները: Նման անորոշ հասկացություններն ստեղծում են տարբեր չարաշահումների վտանգ, մինչդեռ վերը նշված հարցերի վերաբերյալ գործնական ուղեցույցները պետք է հիմնված լինեն և բխեն օրենսդրական կարգավորումներից և հանրային ծառայողների վարքագծի կանոններից:

ԳՐԵԿՈ-ն առաջարկել է մշակել պատգամավորների, դատավորների, դատախազների կողմից նվերներ ընդունելու նկատմամբ կիրառվող կանոններ, որպեսզի հնարավոր լինի տալ այնպիսի հստակ սահմանումներ, որոնք կընդգրկեն ցանկացած օգուտ, այդ թվում՝ բնաիրային օգուտներն ու փոխկապակցված անձանց տրամադրվող օգուտները, ներմուծել ստացված նվերների մասին վերահսկողություն իրականացնող համապատասխան մարմին

հայտնելու պահանջ, իսկ դատավորներին առնչվող հատուկ դեպքում՝ նվազեցնել գործող այն շեմերը, որոնց դեպքում պահանջվում է հայտնել նվերի մասին:[3]

ԳՐԵԿՈ-ն արձանագրել է նաև, որ թե՛ «Հանրային ծառայության մասին» օրենքի, թե՛ Դատական օրենսգրքի՝ թույլատրելի նվերների վերաբերյալ կարգավորումներում առկա են անորոշ ձևակերպումներ: Օրենքով որոշ նվերների և հյուրասիության մասին հայտնելու պահանջ սահմանված չէ, օրինակ «սովորաբար կազմակերպվող հյուրասիրություն», «կրթաթոշակ, դրամաշնորհ կամ նպաստ, որը տրվել է հրապարակային մրցույթի արդյունքով՝ մյուս դիմորդների նկատմամբ կիրառված նույն պայմաններով և նույն չափանիշներով կամ թափանցիկ այլ գործընթացի հետևանքով», «բարեկամից ստացված նվերները, եթե նվերն էությամբ և չափով ողջամտորեն համապատասխանում է միմյանց միջև հարաբերությունների բնույթին»:

Արձանագրվել է նաև, որ առկա չեն նվերների հաղորդման և գրանցման կոնկրետ մեխանիզմներ,[4] իսկ ընթացիկ կարգավորումները, որոնց համաձայն՝ նվերները ստուգվում են միայն որպես տարեկան եկամուտների հայտարարագրերի մաս՝ այնքանով, որքանով դրանք հանդիսանում են գույք կամ եկամուտ, ակնհայտորեն բավարար չեն ապահովելու համար շարունակական և համապարփակ վերահսկողություն:[5]

ԳՐԵԿՈ-ն հրապարակված զեկույցում առաջարկում է ներդնել մեխանիզմներ, այդ թվում՝ նախատեսելով համապատասխան պատժամիջոցներ՝ ապահովելու համար անկախ, շարունակական և ակտիվ վերահսկողություն

---

[3] Պարտավորությունների կատարման վերաբերյալ զեկույցում գնահատվում են Հայաստանի իշխանությունների կողմից ձեռնարկված միջոցառումները՝ ուղղված ԳՐԵԿՈ-ի կողմից իր 69-րդ լիագումար նիստում ընդունված՝ Գնահատման չորրորդ փուլի՝ Հայաստանի վերաբերյալ զեկույցում ներկայացված հանձնարարականների կատարմանը (2015 թվականի հոկտեմբերի 16), այն հրապարակվել է 2016 թվականի փետրվարի 25-ին (Greco Eval IV Rep (2015) 1E [ԳՐԵԿՈ-ի գնահատման IV զեկույց (2015) 1E]):

[4] https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c2bd8, pages 16-17

[5] https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c2bd8, page 23

էթիկայի կանոնների և անհամատեղելիության պահանջների, շահերի բախման և նվերների ընդունման սահմանափակումների պահպանման նկատմամբ[6]:

Հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների անհամատեղելիության պահանջները.

Նախագծով հստակեցվել, վերախմբագրվել են հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների անհամատեղելիության վերաբերյալ առկա կարգավորումները: Մասնավորապես, նախագծով առաջարկվում է վերախմբագրել և ընդլայնել «կրթական աշխատանք» եզրույթը՝ ներառելով նաև մասնագիտական վերապատրաստումների իրականացումը:

Նախագծով հստակեցվում է նաև ձեռնարկատիրական գործունեության հասկացությունը. մասնավորապես, գործող օրենքի 31-րդ հոդվածի 7-րդ մասը տալիս է ձեռնարկատիրական գործունեության հասկացությունը՝ նշելով, որ ձեռնարկատիրական գործունեություն է համարվում՝ 1) անհատ ձեռնարկատեր լինելը, 2) առանց պետական գրանցման կամ հաշվառման ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելը՝ Հայաստանի Հանրապետության օրենքներով սահմանված դեպքերում, 3) առևտրային կազմակերպության մասնակից լինելը, բացառությամբ այն դեպքի, երբ առևտրային կազմակերպության մասնակցի բաժնեմասն ամբողջությամբ հանձնվել է հավատարմագրային կառավարման:

Առկա կարգավորմամբ նախատեսված «առանց պետական գրանցման կամ հաշվառման ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելը՝ Հայաստանի Հանրապետության օրենքներով սահմանված դեպքերում» հասկացությունը տարընկալումների տեղիք է տալիս՝ իրականացվող գործունեության բնույթի կապակցությամբ, ուստի նախագծով հստակեցվել է համապատասխան կարգավորումը:

Օրենքի 31-րդ հոդվածի 7-րդ մասը Նախագծով սահմանված կարգավորմամբ վերախմբագրվել է, որի արդյունքում, ձեռնարկատիրական գործունեություն է դիտարկվում երկու խումբ դեպքեր՝

---

6 https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c2bd8, page 23

1. ***Կարգավիճակով պայմանավորված:*** Անձը դիտարկվում է ձեռնարկատեր, եթե ունի անհատ ձեռնարկատիրոջ կարգավիճակ կամ առևտրային կազմակերպության մասնակից, բաժնետեր կամ փայատեր է, բացառությամբ այն դեպքի, երբ առևտրային կազմակերպության բաժնեմասը, բաժնետոմսը, փայն ամբողջությամբ հանձնվել է հավատարմագրային կառավարման:

2. Գործունեությամբ պայմանավորված: Ձեռնարկատիրական գործունեություն է համարվում, եթե անձն իրականացնում է ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 2-րդ հոդվածով նախատեսված գործունեությունը:

Բացի այդ, Օրենքի գործող խմբագրության 31-րդ հոդվածի 7-րդ մասի 3-րդ կետը հղում է կատարում միայն բաժնեմասին՝ բաց թողնելով բաժնետոմսերը և փայերը: Նախագծով լրացվել է նաև այդ բացթողումը:

Բացի այդ, նույն հոդվածի 8-րդ մասում կատարվում է համապատասխան լրացում, որի համաձայն ձեռնարկատիրական գործունեություն չի համարվում Հայաստանի Հանրապետության կամ օտարերկրյա ֆոնդային բորսայում առևտրին թույլատրված արժեթղթեր ունենալը՝ նույն ընկերության կանոնադրական կապիտալում առավելագույնը 1 տոկոս մասնակցության շրջանակներում և բանկի թողարկած մինչև ընդհանուր չորս միլիոն Հայաստանի Հանրապետության դրամը չգերազանցող անվանական արժեքով բաժնետոմս ունենալը:

«Հանրային ծառայության մասին» օրենքի 31-րդ հոդվածի դրույթներով է կարգավորվում նաև հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների՝ առևտրային կազմակերպությունների կանոնադրական կապիտալում ունեցած բաժնեմասերի կառավարման վերաբերյալ հարաբերությունները: Նշված հոդվածի 10-րդ կետի համաձայն՝ «Առևտրային կազմակերպությունների կանոնադրական կապիտալում մասնակցություն (բաժնեմաս, բաժնետոմս, փայ) ունենալու դեպքում հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձինք և հանրային ծառայողները պարտավոր են պաշտոնում նշանակվելուց (ընտրվելուց) հետո՝ մեկ ամսվա ընթացքում, այն օրենքով

սահմանված կարգով հանձնել հավատարմագրային կառավարման»: Ընդ որում, նույն հոդվածի կարգավորումների համաձայն, հավատարմագրային կառավարիչ կարող են հանդիսանալ նաև ոչ առևտրային կազմակերպությունները և անհատ ձեռնարկատեր չհանդիսացող ֆիզիկական անձինք: Ընդհանուր առմամբ, հարկ է նշել, որ Օրենքի 31-րդ հոդվածի 10-րդ և 11-րդ կետերով ամրագրված կարգավորումները ըստ էության չեն լուծում իրենց առջև դրված խնդիրը, այն է՝ չեն ապահովում հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների կողմից պաշտոնավարման ընթացքում ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելու արգելքի փաստացի պահպանումը:

Վերոնշյալ դիտարկմանը կարելի է հանգել համապատասխան ոլորտները կարգավորող օրենսդրական նորմերի ուսումնասիրության արդյունքում:

Այսպես, «Արժեթղթերի շուկայի մասին» գործող օրենքը կարգավորում է ներդրումային գործունեության հետ կապված հարաբերությունները: Նշված օրենքի 25-րդ հոդվածի համաձայն ներդրումային ծառայություն է համարվում նաև արժեթղթերի փաթեթի կառավարումը: Ներդրումային ծառայություններ կարող են մատուցել միայն «Արժեթղթերի շուկայի մասին» ՀՀ օրենքի պահանջներին բավարարող սուբյեկտները բացառությամբ, նույն օրենքի 30-րդ հոդվածով սահմանված սուբյեկտների: Նշված հոդվածում ամրագրված բացառություններից են հանդիսանում միայն հանրային ծառայողի կամ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձի՝ առևտրային կազմակերպության կանոնադրական կապիտալում ունեցած բաժնեմասի հավատարմագրային կառավարումը իրականացնող սուբյեկտները: Ստեղծվում է մի իրավիճակ, երբ օրենսդրությամբ պարտադիր պայման չի հանդիսանում պաշտոնատար անձի ունեցած բաժնեմասերի կառավարումը փոխանցել մասնագիտացված կառույցների և անձանց, մյուս կողմից հավատարմագրային կառավարիչներին չեն ներկայացվում նվազագույն պահանջներ: Նման պարագայում չկա օրենսդրական որևէ արգելք հավատարմագրային կառավարիչ նշանակել, օրինակ՝ պաշտոնատար անձի ամուսնուն, չափահաս երեխային, ծնողին կամ այլ փոխկապակցված անձի, ինչի պայմաններում ունենում ենք մի իրավիճակ, երբ

հանրային ծառայողներն ու պետական պաշտոնատար անձինք փաստացի շարունակում են զբաղվել ձեռնարկատիրական գործունեությամբ:

Հարկ է նշել, որ աշխարհի մի շարք երկրներում նշված խնդրից խուսափելու համար ներդրվել է, այսպես կոչված, «կույր» հավատարմագրային կառավարման կառուցակարգի ինստիտուտը: Հավատարմագրային կառավարման սույն մեխանիզմի պարագայում առկա են որոշակի պարտադիր պայմաններ: Պայմաններից, թերևս, ամենակարևորը կառավարման հիմնադրի և հավատարմագրային կառավարչի միջև փոխկապակցվածության և միասնական շահի բացակայությունն է: Մյուս կարևոր պայմանը հանդիսանում է այն, որ հավատարմագրային կառավարման հիմնադիրը չպետք է որևէ ձևով ազդեցություն գործի հավատարմագրային կառավարչի վրա կամ միջամտի հավատարմագրային կառավարման գործընթացին:

Այս մեխանիզմը կիրառվում է Կանադայում[7], Ուկրաինայում[8], ԱՄՆ-ում[9], Խորվաթիայում[10], Սերբիայում[11], Մեծ Բրիտանիայում[12], Հոնկ Կոնգում[13], Թաիլանդում[14] և այլն:

Միջազգային կազմակերպությունները ևս անդրադարձ են կատարել վերոնշյալ համատեքստում հանրային ծառայությունում մասնավոր և հանրային շահերի հավասարակշռման հիմնախնդրին: Օրինակ՝ ՏՀԶԿ-ն հանրային ծառայության ոլորտում նշված խնդիրը կարգավորելու համար, ի թիվս այլ միջոցների, առաջարկում է կիրառել հավատարմագրային կառավարման նշված մոդելը:[15]

---

[7] Տե՛ս https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-36.65/page-4.html#h-92254
[8] Տե՛ս https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n449
[9] Տե՛ս https://uscode.house.gov/view.xhtml?req=(title:5a%20section:102%20edition:prelim)
[10] Տե՛ս http://documents.worldbank.org/curated/en/580601478253123042/pdf/AUS11340-WP-p153692-PUBLIC-ConflictofinterestEN.pdf էջ 123
[11] Տե՛ս http://www.acas.rs/law-and-regulations/laws/law-acas/
[12] Տե՛սhttps://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/486508/List_of_Ministers_Interests_Dec_2015.pdf
[13] Տե՛ս https://www.cmab.gov.hk/en/issues/PAO_Code_1.7.2012.pdf
[14] Տե՛ս https://knowledgehub.transparency.org/helpdesk/foreign-exchange-controls-and-assets-declarations-for-politicians-and-publi
[15] Տե՛ս "Managing Conflict of Interest in the Public Sector A toolkit" OECD էջ 19, 103: https://www.oecd.org/gov/ethics/49107986.pdf

Սույն խնդրին անդրադարձ են կատարել ՀՀ-ում գործող ոլորտային քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունները: Մասնավորապես, առաջարկվում է դիտարկել այնպիսի կարգավորումների ներդրումը, որոնք կսահմանափակեն հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների կողմից գույքի, առևտրային կազմակերպությունում մասնակցության (բաժնեմասը, բաժնետոմսը, փայը)՝ ընտանիքի անդամներին, ինչպես նաև, մերձավոր ազգակցությամբ ու խնամիությամբ կապված անձանց հավատարմագրային կառավարման հանձնելու հնարավորությունները կամ ներդնել «կույր կառավարիչներ»-ի ինստիտուտը[16]:

Ուստի, Նախագծով առաջարկվող ձևակերպմամբ փորձ է արվել սահմանելու նոր կարգավորում, համաձայն որի՝ որպես հավատարմագրային կառավարիչ հանդես գալ չեն կարող հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձի և հանրային ծառայողների հետ փոխկապակցված անձինք:

Նախագծով ընդլայնվել է առևտրային կազմակերպություններում հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձի և հանրային ծառայողների՝ իրենց մասնակցությունը հավատարմագրային կառավարման հանձնելու դեպքերը՝ մասնավորապես ներառելով այն դեպքը, երբ համապատասխան մասնակցությունը ձեռք է բերվում պաշտոնավարման ընթացքում ժառանգություն ստանալու դեպքում. այդպիսի մասնակցություն ձեռք բերելուց հետո մեկ ամսվա ընթացքում բաժնեմասը, բաժնետոմսը, փայը օրենքով սահմանված կարգով պետք է հանձնվի հավատարմագրային կառավարման:

Շահերի բախման հասկացությունը.

Հանրային ծառայության ոլորտում շահերի բախումը կարգավորված է «Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենքի 33-րդ հոդվածով: Ըստ «Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենքի 33-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ «Շահերի բախումն իրավիճակ է, երբ պաշտոն զբաղեցնող անձն իր լիազորություններն իրականացնելիս կատարում է գործողություն կամ ընդունում որոշում, որը

[16] ԹԻՀԿ, Շահերի բախման համակարգը և դրա կառավարումը ՀՀ հանրային ծառայության ոլորտում զեկույցից https://www.transparency.am/files/publications/1643389309-0-463573.pdf?v=4 էջեր 35-37

ողջամտորեն կարող է մեկնաբանվել որպես իր կամ իր հետ փոխկապակցված անձի անձնական շահերով առաջնորդվել:

2. Պաշտոն զբաղեցնող անձի՝ իր կամ իր հետ փոխկապակցված անձի անձնական շահերով առաջնորդվելը նշանակում է անձի լիազորությունների շրջանակում այնպիսի գործողություն կատարելը կամ որոշում ընդունելը (այդ թվում՝ կոլեգիալ մարմնի կազմում որոշում ընդունելուն մասնակցելը), որը թեև ինքնին օրինական է, սակայն հանգեցնում կամ նպաստում է կամ ողջամտորեն կարող է հանգեցնել կամ նպաստել նաև՝

1) իր կամ իր հետ փոխկապակցված անձի գույքային կամ իրավական դրության բարելավմանը.

2) իր կամ իր հետ փոխկապակցված անձի անդամակցած ոչ առևտրային կազմակերպության գույքային կամ իրավական դրության բարելավմանը.

3) իր կամ իր հետ փոխկապակցված անձի մասնակցությամբ առևտրային կազմակերպության գույքային կամ իրավական դրության բարելավմանը.

4) իր հետ փոխկապակցված անձին պաշտոնում նշանակմանը»:

Հարկ է նշել, որ վերոգրյալ հոդվածով տրվող սահմանումը չի արտացոլում շահերի բախման ամբողջական բովանդակությունն ու շրջանակը: Սա պայմանավորված է նախ այն հանգամանքով, որ գործող կարգավորմամբ շահերի բախման իրավիճակը կապվում է պաշտոնատար անձի կողմից կատարվող ակտիվ գործողությունների հետ: Մասնավորապես, ինչպես արդեն իսկ նշվել է վերևում, օրենսդրությամբ շահերի բախման հասկացությունը բնութագրվում է որպես պաշտոն զբաղեցնող անձի՝ իր լիազորություններն իրականացնելիս գործողության կատարումը կամ որոշման ընդունումը: Միևնույն ժամանակ, միջազգային փորձի, ինչպես նաև միջազգային կառույցների զեկույցների և ոլորտային այլ փաստաթղթերի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ շահերի բախումը նկարագրվում է որպես մի իրավիճակ երբ, պաշտոնատար անձի մասնավոր շահը ազդում է վերջինիս պաշտոնեական պարտականությունների իրականացման վրա:

Մասնավորապես, այս տեսանկյունից հետաքրքրական են ԵԽ-ի և ՏՀԶԿ-ի կողմից տրված շահերի բախման սահմանումները: ՏՀԶԿ-ի կողմից մշակված «Հանրային ծառայողների շահերի բախման կառավարման ուղեցույց»-ում (այսուհետ նաև՝ Ուղեցույց) շահերի բախումը սահմանվում է, որպես «պաշտոնատար անձի պաշտոնեական պարտականությունների և մասնավոր շահերի միջև բախում, որում պաշտոնատար անձն ունի մասնավոր կարգավիճակից բխող շահեր, ինչը կարող է անբարենպաստ ազդեցություն ունենալ անձի պաշտոնեական պարտականությունների և գործառույթների վրա»:

ԵԽ-ի «Հանրային պաշտոնյաների էթիկայի տիպային կանոնագրքի մեկնաբանություններ և կիրառում» փաստաթղթի[17] հավելված 2-ի հոդված 13-ում սահմանված է, որ «Շահերի բախումն առաջանում է այնպիսի իրավիճակում, երբ պետական պաշտոնյան ունի մասնավոր շահ, որն ազդում է կամ կարող է ազդել կամ թվում է թե ազդեցություն է գործում իր պաշտոնեական պարտականությունների անաչառ և օբյեկտիվ կատարման վրա»:

Օրենքի 33-րդ հոդվածը առաջացնում է տարընկալումներ շահերի բախման իրավիճակի տարատեսակների վերաբերյալ: Մասնավորապես, ՀՀ օրենսդրությամբ առկա շահերի բախման իրավիճակի հասկացությունը սահմանում է միայն իրական կամ փաստացի շահերի բախման իրավիճակային դեպքերը՝ դուրս թողնելով պոտենցիալ շահերի բախման իրավիճակները:

Միջազգային կազմակերպությունների կողմից ևս կարևորում են շահերի բախման իրավիճակների կարգավորմանն ուղղված կառուցակարգերի առկայությունը:

ՏՀԶԿ-ի կողմից պոտենցիալ շահերի բախումը նկարագրվում է, որպես իրավիճակ, երբ պաշտոնատար անձի ունեցած մասնավոր շահերը ապագայում որոշակի հանգամանքների փոփոխության արդյունքում կարող են ազդեցություն ունենալ վերջինիս պաշտոնեական գործունեության վրա: Նման իրավիճակ առաջանում է այն ժամանակ, երբ օրինակ պաշտոնատար անձի ընտանիքի անդամը աշխատում է նույն մարմնում և ապագայում կարող է պաշտոնատար

[17] https://rm.coe.int/16805e2e52

անձից պահանջվել իրականացնելու վերահսկողություն իր ընտանիքի անդամի կատարած աշխատանքի նկատմամբ[18]:

ԵԽ/ԵՄ Արևելյան գործընկերության ծրագրային համագործակցության շրջանակներում մշակված «Պայքար կոռուպցիայի դեմ և լավ կառավարման խթանում/պայքար փողերի լվացման դեմ» զեկույցի[19] շրջանակներում պոտենցիալ շահերի բախումը նկարագրվում է որպես մի իրավիճակ, երբ պաշտոնատար անձի մասնավոր շահերը ապագայում կարող են ազդեցություն ունենալ նրա պաշտոնեական պարտականությունների պատշաճ կատարման վրա:

Շահերի բախման իրավիճակի հասկացության, դրա տարատեսակների բնորոշման վերաբերյալ իրավակարգավորումներ են առկա Լիտվայի[20], Լատվիայի[21] «Շահերի բախման մասին», Սերբիայի[22] «Հակակոռուպցիոն գործակալության, մասին», Մոնտենեգրոյի[23] «Կոռուպցիայի կանխարգելման մասին», Ուկրաինայի[24] «Կոռուպցիայի կանխարգելման մասին», Խորվաթիայի[25] «Շահերի բախումը կանխարգելելու մասին» օրենքներով, Կանադայի[26] «Շահերի բախման ակտով» և այլն:

Սույն խնդրին անդրադարձ են կատարել նաև ՀՀ-ում գործող քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչները և ոլորտային մասնագետները:

Նման դիրքորոշում է արտահայտվել, օրինակ՝ «Թրանսփարենսի ինթերնեշնլ հակառուպցիան կենտրոն» (ԹԻՀԿ) Հասարակական

---

[18] Տե՛ս OECD "Managing Conflict of Interest in the Public Service. oecd guidelines and country experiences" p. 57

[19] /Downloads/ECCU-PCF-Toolkit_REG_-2_2015.pdf

[20] https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Latvia_Conflict%20of%20Interest%20Law_2002_consolidated%20as%20of%202007_EN.pdf էջ 2-րդ:

[21] https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Lithuania_Conflict%20of%20%20Interest%20Law_1997%20amended%202009_en.pdf էջ 1

[22] https://www.refworld.org/docid/4b55c8ec2.html էջ 2-րդ

[23] https://www.rai-see.org/php_sets/uploads/2021/04/RAI-Law-on-Prevention-of-Corruption-Montenegro-EN.pdf էջ 2-րդ

[24] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n449

[25] https://rm.coe.int/fifth-round-evaluation-report-on-croatia-preventing-corruption-and-pro/16809cff22 էջ 21-23

[26] https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-36.65/page-2.html#docCont

կազմակերպության կողմից 2021 թվականին մշակված «Շահերի բախման համակարգը և դրա կառավարումը ՀՀ հանրային ծառայության ոլորտում» զեկույցով: Մասնավորապես, նշված զեկույցի շրջանակներում առաջարկվում է «ՀԾՄ օրենքով կամ շահերի բախման կարգավորման առանձին օրենսդրական ակտով սահմանել **նաև պոտենցիալ** շահերի բախման իրավիճակի օրենսդրական գնահատման ու կարգավորման շրջանակները.»[27]:

Այսպիսով, անհրաժեշտություն է առաջացել վերանայելու շահերի բախման՝ ՀՀ օրենսդրությամբ առկա հասկացությունը՝ հստակեցնելով շահերի բախման տարատեսակներից պոտենցիալ շահերի բախման սահմանումը՝ սահմանելով, որ շահերի բախման իրավիճակ է նաև, երբ պաշտոն զբաղեցնող անձի մասնավոր շահերը **կարող են** ազդել վերջինիս պաշտոնեական պարտականությունների անաչառ և օբյեկտիվ կատարման վրա: Ընդ որում, ի տարբերություն Օրենքի ներկայիս կարգավորումների, որտեղ ըստ էության բացահայտված չէ «մասնավոր շահ» եզրույթի բովանդակությունը, վերոգրյալ փաստաթղթերը նկարագրում են նաև այդ հասկացությունը: Այսպես՝ ՏՀԶԿ Ուղեցույցի 14-րդ կետում պաշտոնատար անձի մասնավոր շահերի շրջանակը սահմանելիս նշվում է, որ «Այս սահմանման մեջ «մասնավոր շահերը» սահմանափակված չեն միայն ֆինանսական կամ դրամային շահերով, կամ այն շահերով, որոնք պաշտոնատար անձին տալիս են անմիջական անձնական շահ: Շահերի բախումը կարող է կապված լինել այդ պաշտոնատար անձի՝ որպես մասնավոր անձի՝ այլ իրավիճակներում իրավաչափ համարվող գործողությունների հետ, նրա պատկանելիությանը այլ կազմակերպություններին կամ դրանց հետ կապերին, ընտանեկան շահերին, եթե այդ շահերը կարող են ողջամտորեն դիտարկվել որպես անձի պաշտոնեական պարտականությունների իրականացման վրա անպատշաճ ազդեցություն ունեցող:»[28]:

---

[27] Տե՛ս ԹԻՀԿ, Շահերի բախման համակարգը և դրա կառավարումը ՀՀ հանրային ծառայության ոլորտում, էջ 17, https://www.transparency.am/files/publications/1643389309-0-463573.pdf?v=4,

[28] 5 OECD, "Managing Conflict of Interest in the Public Sector. A TOOLKIT", 2007, p. 97, https://read.oecdilibrary.org/governance/managing-conflict-of-interest-in-the-public-sector_9789264018242-en#page33

ԵԽ-ի «Հանրային պաշտոնյաների էթիկայի տիպային կանոնագրքի մեկնաբանություններ և կիրառում» փաստաթղթի հավելված 2-ի հոդված 13-ի հոդվածի 2-րդ մասում տրված է պաշտոնատար անձի մասնավոր շահերի շրջանակը, որը բնութագրվում է հետևյալ կերպ. «պաշտոնյայի մասնավոր շահը ներառում է որևէ արտոնություն իրեն, իր ընտանիքին, մերձավոր ազգականներին, ընկերներին և անձանց կամ կազմակերպություններին, որոնց հետ նա ունի նաև գործարար կամ քաղաքական հարաբերություններ: Այն ներառում է նաև նրանց հետ կապված ֆինանսական կամ քաղաքացիական պարտավորությունները»[29]:

Վերոգրյալի հաշվառմամբ՝ անհրաժեշտություն է առաջացել նաև գործող օրենսդրական կարգավորումների շրջանակում հստակորեն սահմանել պաշտոնատար անձի մասնավոր շահերի շրջանակը:

Փոխկապակցված անձանց շրջանակը.

«Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենքի 33-րդ հոդվածի 8-րդ մասի համաձայն՝ պաշտոն զբաղեցնող անձի փոխկապակցված անձինք են համարվում «.... պաշտոն զբաղեցնող անձի ամուսինը, պաշտոն զբաղեցնող անձի կամ նրա ամուսնու զավակը (այդ թվում՝ որդեգրված), ծնողը (այդ թվում՝ որդեգրողը), քույրը, եղբայրը, պապը, տատը, թոռը, մորաքույրը, հորաքույրը, հորեղբայրը, մորեղբայրը, քրոջ, եղբոր զավակները, պաշտոն զբաղեցնող անձի մորաքրոջ, հորաքրոջ, հորեղբոր, մորեղբոր զավակները, քրոջ, եղբոր, զավակի ամուսիններ»: Ըստ էության, «Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենքում շահերի բախման սահմանման մեջ փոխկապակցված անձանց շրջանակը միայն կախվածության մեջ է դրված հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձի և հանրային ծառայողի հետ արյունակցական կապով կապված անձանց հետ: Մինչդեռ, օրինակ, ԵԽ-ի «Հանրային պաշտոնյաների էթիկայի տիպային կանոնագրքի մեկնաբանություններ և կիրառում» փաստաթղթի հավելվածի 13-րդ հոդվածի 2-

[29] CoE «Recommendation No. R (2000) 10 of the Committee of Ministers to Member states on codes of conduct for public officials». Appendix to Recommendation No. R (2000) 10. Model code of conduct for public officials. Interpretation and application, https://rm.coe.int/16805e2e52

րդ մասում[30] տրված պաշտոնատար անձի մասնավոր շահերի շրջանակը լայն է. հանրային պաշտոնյայի և ծառայողի կողմից առավելություններ ստանալը ներառում է նաև հանրային պաշտոնյայի մասնավոր (ֆինանսական, տնտեսական, քաղաքական) ավելի լայն շահերի շրջանակ, որոնք պարտադիր չէ որ միայն պայմանավորված լինեն նրա հետ ազգակցական կապով կապված անձանց հետ. օրինակ՝ բիզնեսի գործընկերը, մանկության, կուսակցական կամ գաղափարակից ընկերը, որոնց հետ հանրային պաշտոնյան հնարավոր է ավելի շատ սերտ հարաբերություններ ու շահեր ունենա, քան ազգակցական կապով կապված հարազատի հետ:

ՏՀԶԿ հինգերորդ փուլի գնահատման զեկույցի շրջանակներում նույնպես անդրադարձ է կատարվել «փոխկապակցված անձ» եզրույթի մեկնաբանմանը՝ արձանագրելով, որ առկա կարգավորումներում փոխկապակցված անձանց շրջանակը չափազանց նեղ է սահմանված և ներառում է միայն պաշտոնատար անձի հետ ազգակացական կապի մեջ գտնվող անձանց, այնինչ փոխկապակցված անձանց շրջանակը կարող է ներառել նաև պաշտոնատար անձի հետ ոչ ազգակցական, սակայն սերտ անձնական հարաբերություններ ունեցող անձանց, այդ թվում՝ քաղաքական, տնտեսական, իրավաբանական անձանց հետ, ընկերակցությունների, առևտրային և ոչ առևտրային կազմակերպություններին անդամակցության կամ այլ հարաբերությունների վրա հիմնված շահերը:

Ուստի, նախագծով փորձ է արվել ընդլայնելու փոխկապակցված անձանց շրջանակը՝ ներառելով նաև ոչ միայն ազգակցական կապեր ունեցող անձանց այլև ոչ ազգակցական սերտ անձնական հարաբերություններ ունեցող անձանց, առևտրային իրավաբանական անձանց և այլն:

Շահերի բախման իրավիճակի կառավարումը և լուծումը.

Ներկայումս Օրենքի 33-րդ հոդվածի 5-րդ և 6-րդ մասերով կարգավորվում են շահերի բախման իրավիճակի լուծմանն ուղղված իրավահարաբերությունները:

[30] CoE Recommendation No. R (2000) 10 of the Committee of Ministers to Member states on codes of conduct for public officials. Appendix to Recommendation No. R (2000) 10. Model code of conduct for public officials. Interpretation and application, https://rm.coe.int/16805e2e52

Մասնավորապես, օրենքի 5-րդ հոդվածի համաձայն՝ վերադաս կամ անմիջական ղեկավար ունեցող պաշտոնատար անձը շահերի բախման իրավիճակի առաջացման ժամանակ պետք է դիմի վերջիններիս, որոնք առաջարկում են ձեռնարկել շահերի բախման իրավիճակի լուծման ուղղված քայլեր:

Մասնավորապես, ըստ Օրենքի քննարկվող կարգավորման՝ «Վերադաս անձը կամ անմիջական ղեկավարը ձեռնարկում է կամ առաջարկում է ձեռնարկել իրավիճակի լուծմանն ուղղված քայլեր: Վերադաս անձը կամ անմիջական ղեկավարն իրավունք ունի տվյալ հարցը քննարկելու և լուծելու իրավասությունը հանձնարարելու պաշտոն զբաղեցնող այլ անձի, եթե դա օրենքով արգելված չէ:»:

Սույն կարգավորման վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ըստ էության շահերի բախման իրավիճակի լուծման տեսանկյունից Օրենքը չունի հագեցած գործիքակազմ: Մասնավորապես, Օրենքով նախատեսվում է ղեկավարի կամ վերադասի հայեցողական լիազորությունը՝ տվյալ հարցը քննարկելու և լուծելու իրավասությունը հանձնարարելու պաշտոն զբաղեցնող այլ անձի: Բացի այդ, բացակայում են պաշտոնատար անձի կողմից շահերի բախման իրավիճակի առաջացման պարագայում իր վերադաս անձին կամ անմիջական ղեկավարին գրավոր հայտարարություն ներկայացնելու ժամկետները, ինչը նախագծով ևս կարգավորվել է:

Նախագծով փորձ է արվել Օրենքի գործող իրավակարգավորումներում Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովին գրավոր հայտարարություն ներկայացնելու պարտականություն ունեցող անձանց թվին ավելացնելու նաև քաղաքական պաշտոն զբաղեցնող անձնանց:

Միևնույն ժամանակ, միջազգային փորձի ուսումնասիրությունը, ինչպես նաև ոլորտային միջազգային կառույցների ուղենիշային փաստաթղթերը սահմանում են շահերի բախման իրավիճակի լուծման առավել լայն մեխանիզմներ: Օրինակ՝ ՏՀԶԿ ուղեցույցով[31] նման իրավիճակներում առաջարկվող գործիքակազմից է պաշտոնատար անձին որոշակի տեղեկատվության հասանելիությունից զրկելը, պաշտոնատար անձի

[31]

լիազորությունների վերանայումը, պաշտոնյայի տեղափոխությունն ու պարտականությունների շրջանակի վերանայումը և այլն:

Միջազգային փորձի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ շահերի բախման իրավիճակի լուծման նմանատիպ լայն մեխանիզմներ առկա են Ուկրաինայում[32], Կանադայում[33] և մի շարք այլ երկրներում: Վերոգրյալի համատեքստում անհրաժեշտ է վերանայել նաև Օրենքի 33-րդ հոդվածի 5-րդ և 6-րդ մասերը՝ այն համապատասխանեցնելով միջազգայնորեն գործող կարգավորումներին:

Միաժամանակ, Օրենքի գործող կարգավորումների ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ շահերի բախման պահանջների պահպանման նպատակով կիրառվող պատասխանատվության մեխանիզմները ևս վերանայման կարիք ունեն, որի արդյունքում Նախագծով շահերի բախման դրույթների խախտումը արձանագրելու պարագայում առաջարկվում է պատասխանատվության երկու մեխանիզմ՝ վարչական կամ կարգապահական պատասխանատվություն:

Հայտարարագիր ներկայացնելու պարտավորություն ունեցող անձանց ընդլայնումը.

Հանրային ծառայության ոլորտում հայտարարագիր ներկայացնելու պարտականություն ունեցող անձանց շրջանակը սահմանված է Օրենքի 34-րդ հոդվածով, սակայն դրանց մեջ չեն ներառված պետական և համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպությունների, պետության կողմից հիմնադրած հիմնադրամների, 50 և ավելի տոկոս Հայաստանի Հանրապետության և համայնքի մասնակցությամբ առևտրային կազմակերպության գործադիր մարմնի ղեկավարները:

Հաշվի առնելով նշված կազմակերպությունների գործունեության բնույթը, դրանից բխող ռիսկերը (օրինակ՝ նշված կազմակերպությունները հանդիսանում են «Գնումների մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասի իմաստով

[32] Տե՛ս Закон украины “о предотвращении коррупции”, стат. 28-36, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text

[33] Տե՛ս “Conflict of Interest Act” https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-36.65/page-1.html#docCont

պատվիրատու)՝ անհրաժեշտություն է առաջացել Նախագծով վերոնշյալ կազմակերպությունների գործադիր մարմնի ղեկավարների և նրանց ընտանիքի անդամների համար նույնպես նախատեսելու գույքի, եկամուտների, շահերի և ծախսերի հայտարարագիր ներկայացնելու պարտավորություն:

Հայտարարագիր ներկայացնելու պարտավորություն ունեցող անձանց շրջանակի ընդլայնման մասին պահանջը ամրագրված է նաև Միջազգային կազմակերպությունների կողմից: Մասնավորապես, ՄԱԿ-ի Կոռուպցիայի դեմ Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր մասնակից պետություն պետք է ձգտի համապատասխան դեպքերում և իր ներքին օրենսդրության հիմնարար սկզբունքներին համապատասխան, սահմանել այնպիսի միջոցներ և համակարգեր, որոնք պաշտոնատար անձանց կպարտավորեցնեն համապատասխան մարմիններին ներկայացնել հայտարարագրեր, inter alia, արտաքին առևտրային գործունեության, զբաղմունքի, ներդրումների, ակտիվների մասին և էական նվիրատվությունների կամ օգուտների մասին, որոնց հետ կապված կարող է շահերի բախում առաջանալ որպես պաշտոնատար անձ նրանց գործառույթների առնչությամբ: Սույն օրենսդրական բացին հանձնարարականի տեսքով անդրադարձ է կատարվել նաև Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (ՏՀԶԿ)-ի՝ Արևելյան Եվրոպայի և Կենտրոնական Ասիայի հակակոռուպցիոն ցանցի Ստամբուլյան հակակոռուպցիոն գործողությունների ծրագրի մոնիթորինգի հինգերորդ փուլի շրջանակներում՝ հատկապես կարևորելով հայտարարագրման պահանջի սահմանումը պետական մասնակցությամբ ընկերությունների, ՊՈԱԿ/ՀՈԱԿ-ների ղեկավար կազմի համար:

Պատասխանատվությունը շահերի բախման դրույթների խախտման կապակցությամբ:

Հանրային ծառայության ոլորտում, ինչպես արդեն նշվեց, բացակայում են շահերի բախման դրույթների խախտման կապակցությամբ վրա հասնող պատասխանատվության վերաբերյալ համապատասխան կարգավորումները: Ուստի, Նախագծով անդրադարձ է կատարվել վերոնշյալ օրենսդրական բացի

կարգավորմանը՝ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության օրենսգրքում (այսուհետ՝ Օրենսգիրք) նախատեսելով մի շարք պատասխանատվության միջոցներ այն դեպքերի կապակցությամբ, երբ վերադաս կամ անմիջական ղեկավար չունեցող կամ քաղաքական պաշտոն զբաղեցնող անձը շահերի բախման իրավիճակի վերաբերյալ Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովին շահերի բախման վերաբերող հանգամանքների մասին գրավոր հայտարարություն չի ներկայացնում, նախքան շահերի բախման հանգամանքների վերաբերյալ Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի առաջարկությունը ստանալը պաշտոն զբաղեցնող անձը շահերի բախման իրավիճակում գործողություն (անգործություն) է կատարում կամ որոշում է ընդունում, ինչպես նաև այն իրավիճակում, երբ պաշտոն զբաղեցնող անձը շահերի բախման իրավիճակի վերաբերյալ Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի ներկայացրած առաջարկությանն առերևույթ հակասող գործողություն (անգործություն) է կատարում կամ որոշում է ընդունում:

Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենքում հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների շահերի բախման և անհամատեղելիության պահանջների վերաբերյալ օրենսդրական կարգավորումների կատարելագործման արդյունքում անհրաժեշտություն է առաջացել կատարելու օրենսդրական փոփոխություններ և լրացումներ ոլորտային օրենքներում: Մասնավորապես, Նախագծով առաջարկվում է լրացում կատարել՝

- «Իրավաբանական անձանց պետական գրանցման, իրավաբանական անձանց առանձնացված ստորաբաժանումների, հիմնարկների և անհատ ձեռնարկատերերի պետական հաշվառման մասին» 2001 թվականի ապրիլի 3-ի ՀՕ-169 օրենքում՝ նախատեսելով սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերության բաժնեմասը հավատարմագրային կառավարման հանձնելու վերաբերյալ տեղեկություններ ներկայացնելու պարտականություն:
- «Գործունեության իրականացման ծանուցման մասին» 2015 թվականի նոյեմբերի 13-ի ՀՕ-120-Ն օրենքում՝ ծանուցման ենթակա գործունեության

տեսակների մեջ ներառելով նաև սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների բաժնեմասերի հավատարմագրային կառավարման գործընթացը:

▪ Պետական տուրքի մասին» 1997 թվականի դեկտեմբերի 27-ի ՀՕ-186 օրենքում՝ սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերության բաժնեմասը հավատարմագրային կառավարման հանձնումը գրանցելու համար սահմանելով պետական տուրք վճարելու պարտականություն բազային տուրքի 5-ապատիկի չափով, իսկ սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների բաժնեմասերի հավատարմագրային կառավարման իրավունք ձեռք բերելու համար պետական տուրք վճարելու պարտականություն՝ տարեկան բազային տուրքի 50-ապատիկի չափով:

▪ Տեղական ինքնակառավարման մասին» 2002 թվականի մայիսի 7-ի ՀՕ-337 և Երևան քաղաքում տեղական ինքնակառավարման մասին» 2008 թվականի դեկտեմբերի 26-ի ՀՕ-5-Ն օրենքներում՝ սահմանելով Համայնքի ավագանու և Երևան քաղաքի ավագանու անդամների գործողությունների իրականացման վերաբերյալ կարգավորումներ շահերի բախման իրավիճակում հայտնվելու պարագայում:

▪ Դատախազության մասին» 2017 թվականի նոյեմբերի 17-ի ՀՕ-198-Ն օրենքում՝ շահերի բախման իրավիճակում հայտվելու պարագայում դատախազի գործողությունների իրականացման վերաբերյալ կարգավորումներ:

▪ «Հայաստանի Հանրապետության քննչական կոմիտեի մասին» 2014 թվականի մայիսի 19-ի ՀՕ-25-Ն օրենքում՝ ինքնավար պաշտոն զբաղեցնող անձանց՝ շահերի բախման իրավիճակում հայտվելու պարագայում գործողությունների իրականացման վերաբերյալ կարգավորումներ:

Ի լրումն վերոգրյալի՝ Նախագծով առաջարկվում է նաև փոփոխություն կատարել հարակից մի շարք այլ օրենքներում՝ կարգավորումների ներդաշնակեցումն ապահովելու նպատակով:

Հակակոռուպցիոն ծրագրերի պատասխանատուներ.

Միաժամանակ, Հակակոռուպցիոն ռազմավարության շրջանակներում 2022 թվականին իրականացված փոփոխություններով սահմանվեց միջոցառում, որն ուղղված էր Հակակոռուպցիոն ծրագրերի պատասխանատուների վերաբերյալ կառուցակարգերի ներդրմանը: Մասնավորապես, Հակակոռուպցիոն ռազմավարության շրջանակներում նախատեսվում է պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններում հակակոռուպցիոն ծրագրերի պատասխանատուների (անձ կամ ստորաբաժանում) նշանակում և գործառույթների ամրագրում համապատասխան փաստաթղթերում:

Բացի այդ, ՏՀԶԿ-ի շրջանակներում ստանձնած միջազգային պարտավորությունների համատեքստում կարևորվում է Հակակոռուպցիոն ռազմավարությունների համակարգման և մոնիթորինգի գործառույթների իրականացման ապահովումը: Նշվածի շրջանակներում ՏՀԶԿ-ի կողմից կարևորվում է համակարգման և մոնիթորինգի գործառույթների իրականացումը նորմատիվ իրավական ակտերով մասնագիտացված և կենտրոնացված ստորաբաժանման կողմից, որն ունի տեղեկատվություն պահանջելու և ստանալու, Հակակոռուպցիոն ռազմավարություններից բխող հանդիպումներին մասնակցության ապահովում, մոնիթորինգի շրջանակներում հաշվետվությունների լրացում և տեղեկատվության ներկայացում պահանջելու լիազորություններ: Բացի այդ, կարևորվում է համապատասխան ստորաբաժանման կողմից Հակակոուպցիոն ռազմավարությունների շրջանակներում պատասխանատու մարմիններին մեթոդական աջակցության, խորհրդատվությունների տրամադրումը՝ հակակոռուպցիոն քաղաքականությունից բխող միջոցառումների իրականացման նպատակով:

Ներկայումս հակակոռուպցիոն մոնիթորինգի և գնահատման գործընթացը թեև ապահովվում է հակակոռուպցիոն քաղաքականությունը մշակող և մոնիթորինգ իրականացնող մարմնի կողմից, սակայն այդ գործընթացին, ինչպես նաև ոլորտային միջազգային պարտավորությունների կատարմանը էապես խոչընդոտում է բազմաթիվ պետական մարմիններում, ինչպես նաև տեղական ինքնակառավարման մարմիններում հակակոռուպցիոն ծրագրերի նկատմամբ

հսկողություն իրականացնող պատասխանատու ստորաբաժանում կամ պաշտոնատար անձ նշանակված չլինելու հանգամանքը, ներգերատեսչական մակարդակում հակակոռուպցիոն ծրագրերի իրականացման աշխատանքների համակարգման բացակայությունը: Վերոնշյալի համատեքստում հարկ է հավելել, որ դեռևս Կառավարության 2015 թվականի սեպտեմբերի 25-ի N 1141-Ն որոշմամբ հաստատված 2015-2018 թվականների հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի հավելված 1-ի 38-րդ կետով սահմանվել էր, որ Հակակոռուպցիոն ռազմավարության իրականացման համար պատասխանատու մարմիններում պետք է նշանակվեն հակակոռուպցիոն ծրագրերի իրականացման պատասխանատուներ (անձ/ստորաբաժանում), պատասխանատուների պաշտոնների անձնագրերում (աշխատանքի նկարագիր) պետք է ներառվեն հակակոռուպցիոն ծրագրերի իրականացումից բխող գործառույթներ, յուրաքանչյուր պատասխանատու մարմնում պետք է նշանակվի նաև հակակոռուպցիոն ծրագրերի իրականացումը համակարգող պաշտոնատար անձ՝ առնվազն աշխատակազմի ղեկավարի կամ մարմնի ղեկավարի տեղակալի մակարդակով: Սակայն, մոնիթորինգի շրջանակներում պարզ է դարձել, որ մի շարք մարմիններում նշանակված չեն հակակոռուպցիոն պատասխանատուներ, իսկ հակակոռուպցիոն ծրագրերի պատասխանատուներ ունեցող մարմիններում այդ անձանց՝ հակակոռուպցիոն ծրագրերի իրականացմանն առնչվող գործառույթները որևէ իրավական ակտով ամրագրված չեն. նման պայմաններում ներգերատեսչական մակարդակում միասնական համակարգվածությունը չի ապահովվում, իսկ հաճախ հակակոռուպցիոն ծրագրերի տարբեր միջոցառումներ իրականացնում են տարբեր ստորաբաժանումներ՝ դրսևորելով կրկնվող կամ հակասող մոտեցումներ: Պետական մարմիններում ներգերատեսչական մակարդակում կոռուպցիայի դեմ պայքարի ոլորտում աշխատանքների պատշաճ համակարգվածության բացակայությունը խնդիրներ է առաջացրել նաև ոլորտային միջազգային պարտավորությունների շրջանակներում անհրաժեշտ տեղեկությունները հավաքագրելու, հաշվետվություններ ներկայացնելու

գործընթացի ընթացքում: Հատկանշական է նաև, որ ՏՀԶԿ-ի կողմից 2021 թվականի գնահատման շրջանակներում հակակոռուպցիոն քաղաքականության իրականացման առնչությամբ Հայաստանի Հանրապետության պարտավորությունները գնահատվել են չկատարված այն հիմնավորմամբ, որ միջգերատեսչական մակարդակում հակակոռուպցիոն ծրագրերի համակարգում չի իրականացվում, մի շարք պետական մարմիններում արդեն իսկ նշանակված հակակոռուպցիոն պատասխանատուները բավարար չափով չեն տիրապետում իրենց իրավասություններին, ներգերատեսչական մակարդակում հակակոռուպցիոն ռազմավարության և այլ ծրագրերի իրականացման աշխատանքների պատշաճ համակարգում չի իրականացվում:

4. Առաջարկվող կարգավորման բնույթը

1. Հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձի և հանրային ծառայողի կողմից նվերներ ընդունելու սահմանափակումները

Ներկայացված նախագծերի փաթեթով առաջարկվում է ԳՐԵԿՈ-ի կողմից ներկայացված հանձնարարականների, ինչպես նաև միջազգային փորձագետների կողմից իրականացված ուսումնասիրությունների հիման վրա հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների կողմից նվերներ ստանալու սահմանափակումներ նախատեսող կարգավորումները համախմբել մեկ իրավական ակտում՝ «Հանրային ծառայության մասին» օրենքում՝ իրականացնելով համապատասխան փոփոխություններ «Հանրային ծառայության մասին», «Կոռուպցիայի կանխարգելման մասին», «Քաղաքացիական ծառայության մասին», «Դատախազության մասին» և մի շարք այլ հարակից օրենքներում: Այդպիսով կապահովվի հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների կողմից նվերներ ընդունելու սահմանափակումների վերաբերյալ կարգավորումների միասնականությունը և կբացառվի տարբեր օրենքներում տարաբնույթ կարգավորումների առկայությունը:

Ներկայացված օրենքների նախագծերի փաթեթով առաջարկվում է նվերներ ընդունելու սահմանափակումների խախտման դեպքում կարգապահական պատասխանատվության փոխարեն հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների համար սահմանել վարչական պատասխանատվություն:

2. Հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների անհամատեղելիության պահանջները.

Նախագծերի փաթեթով առաջարկվում է Օրենքի 31-րդ հոդվածում կատարել հետևյալ փոփոխությունները՝

- Վերախմբագրել «կրթական աշխատանք» եզրույթը:
- Արգելել հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձին և հանրային ծառայողին փոխկապակցված անձի հետ կնքել առևտրային կազմակերպության կանոնադրական կապիտալում ունեցած բաժնեմասի հավատարմագրային կառավարման պայմանագիր:
- Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների հավատարմագրային կառավարման գործունեությունը առաջարկվում է դարձնել ծանուցվող գործունեություն:
- Առաջարկվում է նաև ուժը կորցրած ճանաչել «Արժեթղթերի շուկայի մասին» ՀՀ օրենքի 30-րդ հոդվածի 6-րդ կետը, որը առևտրային կազմակերպության մասնաբաժնի կառավարումը դուրս էր թողնում այդ օրենքի 3-րդ բաժնի կարգավորումներից: Արդյունքում, այդպիսի ծառայությունը կարող էր իրականացվել չլիցենզավորված կազմակերպության կողմից: Նախագծի ընդունման պարագայում այդպիսի իրավիճակը կբացառվի:
- Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների բաժնեմասերի կառավարման գրանցումը դարձնել պարտադիր:

Արդյունքում, սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների բաժնեմասերի և բաժնետիրական ընկերությունների բաժնետոմսերի կառավարումը կդառնա վերահսկելի և կբացառվի պաշտոնյայի հետ

փոխկապակցված անձանց որպես հավատարմագրային կառավարիչ հանդես գալը:

Բացի այդ առաջարկվում է սահմանել հստակ ժամկետ, որի ընթացքում պաշտոնյան պարտավոր կլինի պաշտոնավարման ընթացքում ձեռք բերված մասնակցությունը հանձնել հավատարմագրային կառավարման:

- Առաջարկվում է խմբագրել ձեռնարկատիրական գործունեության հասկացությունը:

3. Շահերի բախման հասկացությունը.

Նախագծերի փաթեթով առաջարկվող կարգավորմամբ ընդլայնվում է շահերի բախման հասկացությունը՝ ներառելով պոտենցիալ շահերի բախման իրավիճակը:

Նախագծերի փաթեթով առաջարկվում է նաև «Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենքի 33-րդ հոդվածի 2-րդ մասում «անձնական շահերով» բառերը փոխարինել «մասնավոր շահերով» բառերով: Այսպիսի փոփոխությունն ավելի ընդգրկուն է դարձնում Օրենքով առկա սահմանումները, միաժամանակ դրանք համապատասխանեցվում են առաջարկվող մյուս կարգավորումներին:

4. Փոխկապակցված անձանց շրջանակը.

Նախագծերի փաթեթով առաջարկվում է ընդլայնել փոխկապակցված անձանց շրջանակը: Առաջարկվող կարգավորման պարագայում այն ներառում է ոչ միայն ազգակցական կապերով կապված անձանց, այլև ոչ ազգակցական սերտ անձնական հարաբերությունների մեջ գտնվող անձանց, ինչպես նաև առևտրային իրավաբանական անձանց և այլն:

5. Շահերի բախման իրավիճակի լուծումը.

Նախագծերի փաթեթով առաջարկվում է հստակեցնել շահերի բախման իրավիճակի լուծմանն ուղղված գործիքների շրջանակը, սահմանափակել անհարկի հայեցողության դրսևորման հնարավորությունը, ինչպես նաև, ներդնել կարգավորումներ, որոնք հնարավորություն կընձեռեն կիրառել պատասխանատվության համապատասխան միջոցներ:

6. Հայտարարագիր ներկայացնելու պարտավորություն ունեցող անձանց ընդլայնումը.

Նախատեսվում է ընդլայնել հայտարարագիր ներկայացնող անձանց շրջանակը՝ ներառելով պետական և համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպությունների, պետության կողմից հիմնադրած հիմնադրամների, 50 և ավելի տոկոս Հայաստանի Հանրապետության և համայնքի մասնակցությամբ առևտրային կազմակերպության գործադիր մարմնի ղեկավարներին:

Նախագծերի փաթեթով առաջարկվում է նաև փոփոխություններ և լրացումներ կատարել հարակից մի շարք օրենքներում՝ դրանցում առկա կարգավորումները համապատասխանեցնելով «Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենքում հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների վերաբերյալ օրենսդրական կարգավորումներին:

7.Հակակոռուպցիոն ծրարգրերի պատասխանատուներ.

Նախագծով առաջարկվում է ներդնել հակակոռուպցիոն ծրագրերի պատասխանատուի (այսուհետ՝ Պատասխանատու) ինստիտուտը, ինչպես նաև սահմանել վերջիններիս և Հակակոռուպցիոն քաղաքականության իրավասու մարմնի լիազորությունները ռազմավարական փաստաթղթերի և միջազգային պարտավորությունների շրջանակներում տարվող աշխատանքների իրականցման և համակարգման ոլորտում: Հակակոռուպցիոն ծրագրերի պատասխանատուի ինստիտուտը ենթադրում է, պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններում պետական կամ համայնքային ծառայություն իրականացնող կամ հանրային պաշտոն զբաղեցնող համապատասխան անձանց գործառույթներին ի լրումն սահմանել հակակոռուպցիոն ռազմավարություններով, ծրագրերով և ոլորտային միջազգային պարտավորություններով իրականացված կամ իրականացվելիք աշխատանքների համակարգման և ներկայացման գործառույթներ: Յուրաքանչյուր դեպքում մարմինների միջև արդյունավետ և օպերատիվ համագործակցությունն ապահովելու համար առաջարկվում է պետական և տեղական ինքակառավարման մարմիններում նշանակել հակակոռուպցիոն ծրագրի

պատասխանատուին փոխարինող առնվազն 1 անձ, որը պատասխանատուի բացակայության դեպքում կփոխարինի վերջինիս:

5. Ակնկալվող արդյունքները

Ներկայացված նախագծերի փաթեթով ակնկալվում է հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների կողմից նվերներ ստանալու սահմանափակումներ նախատեսող կարգավորումները համախմբել մեկ իրավական ակտում՝ «Հանրային ծառայության մասին» օրենքում, ինչի արդյունքում կապահովվի հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձանց և հանրային ծառայողների կողմից նվերներ ընդունելու սահմանափակումների վերաբերյալ կարգավորումների միասնականությունը և կբացառվի տարբեր օրենքներում տարաբնույթ կարգավորումների առկայությունը: Միաժամանակ, ներկայացված նախագծերի ընդունման դեպքում կներդրվի նվերների հաշվառման ռեստրի ինստիտուտը, որի հիմնական նպատակներից է պետական համակարգի մարմինների գործունեության թափանցիկության ապահովումը:

Նախագծերի փաթեթի ընդունմամբ ակնկալվում է նաև հստակեցնել «Հանրային ծառայության մասին» օրենքով սահմանված շահերի բախման և անհամատեղելիության պահանջների վերաբերյալ կարգավորումները: Մասնավորապես, ակնկալվում է հստակեցնել շահերի բախման հասկացությունը՝ այն դարձնելով ավելի ընդգրկուն՝ ներառելով նաև պոտենցիալ շահերի բախման իրավիճակը: Ակնկալվում է ընդլայնել նաև փոխկապակցված անձանց շրջանակը, հստակեցնել շահերի բախման իրավիճակների կառավարման առկա մեխանիզմները, սահմանել շահերի բախման պահանջների պահպանման նպատակով կիրառվող պատասխանատվության մեխանիզմները և այլն:

Բացի այդ, ակնկալվում է կարգավորել առևտրային ընկերությունների բաժնեմասերի/բաժնետոմսերի հավատարմագրային կառավարման հանձնելու ընթացակարգը՝ այն դարձնելով առավել թափանցիկ և կառավարելի:

Նշված փոփոխությունների արդյունքում ակնկալվում է ապահովել հանրային ծառայության համակարգում բարեվարքության, թափանցիկության

ամրապնդումը և հանրային վստահության բարձրացումը, հակակոռուպցիոն ռազմավարության, ոլորտային ծրագրերի և միջազգային պարտավորությունների շրջանակներում տարվող աշխատանքների իրականցման և համակարգման արդյունավետության բարձրացումը:

6. Նախագծի մշակման գործընթացում ներգրավված ինստիտուտները և անձինք

Նախագծերի փաթեթը մշակվել է ՀՀ արդարադատության նախարարության և Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի կողմից: